

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

# Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, [www.reprorecht.nl](http://www.reprorecht.nl)) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, [www.cedar.nl/pro](http://www.cedar.nl/pro)).

*No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.*

[info@boomamsterdam.nl](mailto:info@boomamsterdam.nl)  
[www.boomuitgeversamsterdam.nl](http://www.boomuitgeversamsterdam.nl)

## Verslagen

### *Psychiaters, psychoanalyse en de instelling*

Verslag van

Studiedag Hogeschool Gent,  
Psychoanalyse in de psychiatrie  
[Gent, 10 december 2008]

PIET DECOSTER

De studiedag *Psychoanalyse in de psychiatrie* werd geopend door Maurice Walgraeve, hoofd van het Departement sociaal-agogisch werk van de Hogeschool Gent. Organisator van deze studiedag en gastheer van het ochtendluik was Peter Wallegheem, coördinator van het postgraduaat 'Psychoanalytisch georiënteerd werken met kinderen, jongeren en volwassenen', in het kader waarvan de studiedag gehouden werd. Johan Huybrechts, van het Psychotherapeutisch Centrum Rustenburg te Brugge, zette de toon met een lezing waarvan de titel *Het verhaal te reanimeren* boekdelen sprak. Via Socrates en Salinger leidde hij ons naar de verhalende meesters uit zijn eigen jeugd. (Goed) luisteren en (durven) spreken fungeerden hierbij als leidraad. Af en toe liet hij het onbewuste vrolijke capriolen maken. Met tot de verbeelding sprekende prenten trachtte hij iets van de archeologie van de menselijke geest en de chaos van dit onbewuste te tonen. Een sterk punt vond ik dat hij het niet schuwde iets van zijn eigen innerlijke universum aan het publiek te openbaren. Af te meten aan de stilte in de zaal werd dit gewaardeerd. Met de opeenvolging van beelden (o.a. Tavistock, Menninger, La Borde, La Salpêtrière, Rustenburg) leek hij indirect te willen illustreren hoe ons werk — door de ernst van het gebeuren — aanleiding geeft tot een zekere

diepzinnigheid. Hij deed een oproep om zich als hulpverlener voor de ander te interesseren, wat hij illustreerde met enkele klinische vignetten uit zijn werk met jongvolwassenen. Hieruit bleek hoe deze mensen met zorg, structuur en ritme *eerst op adem komen en dan op verhaal*.

Vervolgens komt er meestal geen spreken op gang, maar wel *actie*. Hij beschouwt het als zijn taak als psychiater het (be)werk(en) hiervan te garanderen en het eigen onbewuste monster — en dat van de andere teamleden, niet zelden opgejut door de actie — in de kooi te houden. Net als een boek komt ook een patiënt pas tot leven door hem/haar te lezen, door de lezer die zich 'inleeft'. Dat dit boek dikwijls een thriller blijkt te zijn waarbij de echte verrassing en narigheid zich vervolgens in eigen huis lijken te bevinden, is voor elke clinicus herkenbaar.

Stefan Verlinden, verbonden aan het Psychiatrisch Centrum Sleidinge, trok vanuit zijn werk met psychotische patiënten ten strijde tegen 'de ravage van het dogmatisme'. Hij hield een pleidooi om te blijven denken, en riep hiervoor de hulp in van Freud en Lacan, bijvoorbeeld met diens citaat: 'Il faut réinventer la psychanalyse elle-même avec chaque patient.' Men kan wel zonder standaard, betoogde Verlinden, maar niet zonder principes: creatieve lectuur van het symptoom, alertheid voor de vondsten van ieder subject en ervoor kiezen om niet te weten. Verder verdedigde hij de gepluraliseerde instelling volgens Alexandre Stevens: 'We moeten een instelling uitvinden die het bestaan van evenveel instellingen toelaat als er subjecten zijn in de instelling.'

Waar Huybrechts wist te verleiden met de gelaagdheid van een psychoanalytische uiteenzetting, leek Verlinden gekozen te hebben voor een uiteenzetting over de psychoanalyse. Deze meer didactische insteek

resulteerde in een nogal eendimensionaal verhaal, dat meer de pennen van de goed vertegenwoordigde studenten leek te beroeren dan de aandacht van de aanwezige clinici. Misschien had meer klinisch materiaal het werken met psychotische mensen levendiger naar voren gebracht.

Na de koffiepauze mochten we instappen in de achtbaan van Mark Kinet, boegbeeld van de St. Jozefskliniek te Pittem. Met flair nam de geroutineerde spreker ons mee in een dolle rit door het alfabet van de psychoanalyse. Net zoals de eskimo's honderd woorden hebben voor sneeuw — zo betoogde hij — zorgde de evolutie sinds Freud voor een verfijnde kaart van de vroege ontwikkeling, in samenhang met gehechtheid en mentaliserend vermogen. Naar adem happend werden we verder meegezogen in zijn freudiaans-lacaniaanse referentiekader, in een degelijke poging recht te doen aan de zowel particuliere als complexe en multifactoriële oorzakelijkheid in de psychiatrie. Hij schetste ons een beeld van het actuele psychoanalytische landschap, gaf een stuk geschiedenis mee, navigeerde behendig tussen cijfergegevens omtrent psychopathologie, verwees naar de filogenetische en ontogenetische oertijd van het subject, en passant de mythes ontmantelend van de vrije wil, het gezond verstand, optimisme, normaliteit, wetenschappelijkheid en bewustzijn.

Van de discussie nadien is mij de prikkelende bedenking bijgebleven: psychoanalyse dankzij de psychiatrie of psychiatrie dankzij de psychoanalyse?

Gastvrouw Karin Temmerman opende het namiddagluik met de introductie van Peter Dewolf, die ons rondleidde door de Unit dubbeldiagnose van het Psychiatrisch Centrum Sint Jan te Eeklo. Centraal stond zijn overtuiging dat wat verslaving voor iemand

betekent enkel terug te vinden is zijn particuliere verhaal, zoals dat zich openbaart in de overdrachtsrelatie (‘Waar middel is, zal woord komen’). Als behandelaar dient men er zich bewust van te zijn dat verslaving in essentie een oplossing probeert te bieden. Dewolf hamerde mijns inziens dan ook terecht op respect en waardering voor de constructie — ook al wordt deze maatschappelijk verworpen — die gemaakt is door een lijdend individu met een niet te benijden en bijwijlen schrijnende achtergrond. Was dit een fingerwijzing naar al te ijverige hulpverleners?

Veerle De Volder, verbonden aan het Psychiatrisch Centrum Dr. Guislain, onderstreepte in haar lezing dat het belangrijk is voor de psychiater en voor elke hulpverlener om het psychische lijden van de ander ter harte te nemen, het te proberen te begrijpen en een particuliere (uit)weg te helpen zoeken. Uit haar werk met de psychotisch lijdende mens weerklonk niet alleen haar eigen geboeid zijn door de psychoanalyse en hoe deze voor haar als reddingsboei fungeert binnen de muren van de instelling, maar tevens een grote betrokkenheid bij de stuurlaai van de patiënt. Ze gaf dan ook, naar mijn gevoel, hoopvol richting aan het verder bestaan van de psychoanalyse binnen de psychiatrische setting.

Op het einde van de studiedag was het voor iedereen duidelijk dat het de taak is van de psychoanalyse om binnen de psychiatrie de pool van de subjectiviteit te ontsluiten en levendig te houden. Dit stemt overeen met de recente ontwikkeling van een psychoanalyse die werkt met inhouden en herinneringen, naar een psychoanalyse die mikt op het ontwikkelen en stimuleren in het individu van het denken, voelen en dromen.